

Τι είναι η Κοινωνική Οικολογία; [1]

Του John Clark [2]

Η Κοινωνική Οικολογία είναι μια πλατιά ολιστική αντίληψη του εγώ, της κοινωνίας και της φύσης. Ουσιαστικά είναι η πρώτη οικολογική φιλοσοφία που παρουσιάζει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση σε όλα τα θεμελιώδη ζητήματα θεωρίας και πρακτικής. Ξεκινά από τη βασική οικολογική αρχή της οργανικής ενότητας – στη – διαφορά και υποστηρίζει ότι το καλό του συνόλου μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο μέσω της πλούσιας ατομικότητας και των σύνθετων σχέσεων των μερών. Και εφαρμόζει αυτή τη βασική αντίληψη σε όλες τις σφαίρες της εμπειρίας.

Δυϊσμός και οικολογική ολότητα

Η Κοινωνική Οικολογία, αποδεχόμενη αυτήν την ολιστική προσέγγιση, απορρίπτει το δυϊσμό που κατατρέπει το δυτικό πολιτισμό ήδη από τη γένεσή του. Ένα δυϊσμό που αντιπαράθετει το πνεύμα στην ύλη, την ψυχή στο σώμα, τον άνθρωπο στη φύση, την υποκειμενικότητα στην αντικειμενικότητα και τη λογική στα συναισθήματα. Ένα δυϊσμό που συνδέεται στενά με τις κοινωνικές διαιρέσεις, οι οποίες υπήρξαν το κέντρο της ιστορίας του πολιτισμού: κυβερνώντες εναντίον κυβερνωμένων, πλούσιοι εναντίον φτωχών, πόλη εναντίον υπαίθρου, «πολιτισμένοι» εναντίον «αγρίων», αρσενικό εναντίον θηλυκού, με λίγα λόγια, εξουσιαστές εναντίον εξουσιαζόμενων.

Σε αντίθεση με αυτόν το δυϊσμό, η Κοινωνική Οικολογία προτείνει την αρχή της οικολογικής ολότητας, την οποία ο Bookchin – Μπούκτσιν ορίζει ως «δυναμική ενότητα της διαφοράς», όπου «η ισορροπία και η αρμονία επιτυγχάνονται με συνεχώς μεταβαλλόμενες διαφοροποιήσεις». Ως αποτέλεσμα, «η σταθερότητα είναι συνάρτηση, όχι της απλότητας και της ομοιογένειας, αλλά της πολυπλοκότητας και της ποικιλομορφίας». Ολόκληρη η πορεία της εξέλιξης θεωρείται μια διαδικασία που αποσκοπεί στην επέκταση αυτής της διαφοροποίησης. Υπάρχει, δηλαδή ένας διαρκώς μεγαλύτερος πλούτος διαφορών, όχι μόνο με την έννοια της βιολογικής ποικιλίας, αλλά και με την έννοια του πλούτου των αξιών.

Επομένως, η εξέλιξη θα πρέπει να θεωρηθεί μια διαδικασία πλανητικής ανάπτυξης η οποία έχει συγκεκριμένη κατευθυντικότητα* και συνεπάγεται την προοδευτική εκδίπλωση των δυνατοτήτων. Έτσι η Κοινωνική Οικολογία αποτελεί μέρος μιας μακράς τελεολογικής παράδοσης, που ξεκινά από τους αρχαίους Έλληνες και φτάνει ως τις πιο προωθημένες «φιλοσοφίες του γίνεσθαι» του 20ου αιώνα. Ωστόσο, ο Bookchin απορρίπτει τον όρο «τελεολογία», επειδή υποδηλώνει ντετερμινισμό και συνδέεται με μια ιεραρχική κοσμοθεωρία που προσβλέπει σε μια υπερβατική πηγή τάξης και κίνησης. Δεν υπάρχει προκαθορισμένος ή υποχρεωτικός δρόμος για την εξέλιξη και την παγκόσμια ιστορία. Η βαθμιαία εκδίπλωση των δυνατοτήτων

μπορεί να περιγράψει καλύτερα ως «τάση ή nisus (φορά)», παρά ως «βέβαιη νίκη» της κλασικής τελεολογίας [3] [4].

Αυτή η «κατευθυντικότητα» της φύσης μοιάζει πολύ με την εμμενή τελεολογία των πρώτων Ταοϊστών φιλοσόφων, Υποστηριζόταν ότι κάθε ον έχει το δικό του εσωτερικό Ταό, «δρόμο», ή πολεμά να φτάσει στο δικό του αγαθό. Όμως, η πραγματικότητα ως σύνολο (ή το τμήμα της που βιώνεται με μεγαλύτερη ένταση, η ζωντανή φύση, η βιόσφαιρα) έχει έναν πιο καθολικό «δρόμο» που μπορεί να αποκαλυφθεί μόνο μέσα από την αρμονική πραγματοποίηση των επί μέρους αγαθών[5].

Με αυτήν την έννοια, ολόκληρη η αναπτυξιακή διαδικασία της ζωής και του πνεύματος είναι μια κίνηση προς την απόκτηση αξίας. Σύμφωνα με τον Bookchin, «το σύμπαν γίνεται μάρτυρας μιας αέναης προσπάθειας για την εξέλιξη —και όχι απλώς για την κίνηση— της ύλης, της οποίας το πιο δυναμικό και δημιουργικό γνώρισμα είναι η αυξανόμενη ικανότητα για αυτο-οργάνωση σε ολοένα και πιο σύνθετες μορφές»[6]. Η ζωή και το πνεύμα δεν είναι τυχαία, συμπτωματικά συμβάντα μέσα σ' ένα νεκρό και χωρίς συνείδηση σύμπαν. Αντίθετα, μέσα στην ίδια την ύλη υπάρχει η τάση να παράγει ζωή, συνείδηση και αυτοσυνείδηση' μια τάση να διαφοροποιείται και να οδηγεί στην ποικιλία και την πολυπλοκότητα σε όλες τις σφαίρες του είναι.

Στη φύση, κάθε στάδιο αυτής της εξέλιξης ενσωματώνεται στα επόμενό του στάδια. Συνεπώς, είναι πολύ σημαντικό να θεωρήσουμε ότι με μια έννοια, κάθε ον συνίσταται, ως επί το πλείστον, από την ιδιαίτερη ιστορία του. Ο Bookchin εκφράζει αυτήν την ιδέα κατά τον ακόλουθο τρόπο: «Η ριζοσπαστική κοινωνική οικολογία, σε όλες τις διαβαθμίσεις, μεσολαβήσεις και στιγμές εξέλιξής της... διακρίνει τη συνέχεια και το αλληλένδετο και, εντάσσοντάς τα στο ευρύ πλαίσιο που ονομάζουμε οικολογία, διαφυλάττει τη σοφία του κυττάρου και του σώματος, τη φυσική ιστορία του πνεύματος και τη δομή του»[7]. Η Κοινωνική Οικολογία κατανοεί, μ' έναν τρόπο άγνωστο στην παράδοση, ότι το πνεύμα, όπως και κάθε φαινόμενο, έχει τις ρίζες του στη φύση και την ιστορία.

Η ανάπτυξη της ελευθερίας

Αν η φυσική ιστορία είναι η ιστορία της γένεσης της ζωής, της συνείδησης και της αυτογνωσίας, τότε είναι, αντίστοιχα, και η ιστορία της ανάπτυξης της ελευθερίας. Η Κοινωνική Οικολογία θεωρεί ότι ελευθερία ουσιαστικά σημαίνει αυτο-καθορισμός. Με αυτήν την έννοια, βρίσκεται σε κάποιο βαθμό σε όλα τα επίπεδα του είναι: από τις αυτο-οργανωμένες και αυτο-σταθεροποιούμενες τάσεις του ατόμου, μέσω της ανάπτυξης και του μεταβολισμού των ζώντων οργανισμών, ως τις πολυσύνθετες διαδικασίες αυτοπραγμάτωσης των ανθρώπων, των κοινωνιών, των οικοσυστημάτων και της ίδιας της βιόσφαιρας. Για τον Bookchin, «η ελευθερία, στην πιο σπερματική μορφή της, είναι ήδη παρούσα στις κατευθυντήριες τάσεις της

ζωής και ιδιαίτερα στις έντονες προσπάθειες ενός οργανισμού να παραμείνει ο εαυτός του και να αντισταθεί στις εξωτερικές δυνάμεις που προσπαθούν να αλλοιώσουν την ταυτότητά του». Αυτή η «σπερματική ελευθερία» που αναπτύσσεται στο μονοπάτι της εξέλιξης για να γίνει εν τέλει η «απρόσκοπτη βούληση και η αυτογνωσία», αποτελεί το στόχο μιας πλήρους ανεπτυγμένης ανθρώπινης κοινότητας»[8].

Είναι σημαντικό να δούμε την πλανητική αυτή εξέλιξη ως ολιστική διαδικασία και όχι απλώς ως ένα μηχανισμό προσαρμογής, μεμονωμένων οργανισμών ή ειδών. «Δεν είναι μόνον τα είδη που εξελίσσονται συνδυασμένα και συμβιωτικά: μα και το οικοσύστημα ως σύνολο εξελίσσεται σ' έναν αμοιβαίο συγχρονισμό με τα είδη που το αποτελούν παίζοντας τον ευρύ ρόλο του συνόλου προς τα μέρη αυτού»[9]. Επομένως, η προοδευτική ανάπτυξη της ελευθερίας εξαρτάται από την ύπαρξη της συμβιωτικής συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα – όπως τόνισε ο Κροπότκιν – πριν από ένα σχεδόν αιώνα. Σύμφωνα με τον Bookchin , οι πρόσφατες έρευνες έδειξαν ότι «αυτή η αλληλοβοηθητική φυσιοκρατία δεν ισχύει μόνο στις σχέσεις μεταξύ των ειδών αλλά και μορφολογικά μέσα και ανάμεσα σε σύνθετες κυτταρικές μορφές»[10]. Διακρίνουμε λοιπόν μια εντυπωσιακή συνέχεια στη φύση, πράγμα που μας πείθει ότι η ελεύθερη, αλληλοβοηθητική κοινωνία, στην οποία αποσκοπούμε, έχει τις ρίζες της στα πιο θεμελιώδη επίπεδα του είναι.

Σύμφωνα με την Κοινωνική Οικολογία, αυτή η ολιστική, εξελικτική αντίληψη των οργανικών συστημάτων και της πορείας τους έχει μια τεράστια σημασία για την ηθική και την πολιτική. Πράγματι, μόνον αν κατανοήσουμε τη θέση της ανθρωπότητας στη φύση και τις διαδικασίες της, θα μπορέσουμε να κρίνουμε με επάρκεια τα ζητήματα των αξιών. Τότε, θα δούμε τη δική μας εμπειρία στην αξιολόγηση και αναζήτηση του καλού σαν ένα μέρος της διαδικασίας γένεσης και εξέλιξης της αξίας στη φύση. Η αξία επιτυγχάνεται στην πορεία κάθε όντος, σύμφωνα με την ιδιαίτερη φύση του, όταν κατορθώνει το καλό του στο μέγιστο δυνατό βαθμό.

Ωστόσο, από οικολογική άποψη, η επίτευξη του πλανητικού καλού δεν είναι το άθροισμα των επί μέρους καλών που επιτυγχάνονται απ' όλα τα όντα. Διότι η βίοςφαιρα είναι, πρώτον, ένα όλον, του οποίου αυτά τα όντα είναι μέρη και, δεύτερον, μια κοινότητα, της οποίας είναι μέλη. Το κοινό πλανητικό καλό μπορεί επομένως να γίνει αντιληπτό μόνο με ένα μη αναγωγικό, ολιστικό τρόπο. Ο θεμελιώδης ρόλος του ανθρώπου στην επίτευξη αυτού του καλού δε θα πρέπει να υποτιμηθεί. Και αυτό ισχύει εξαιτίας των τεχνικών ικανοτήτων που έχει ο άνθρωπος είτε να υποβοηθήσει την εξελικτική ανάπτυξη, μέσω μιας συνετής και μετρημένης συνεργασίας με τη φύση, είτε να βάλει ένα τέλος σ' αυτήν την πορεία, μέσω της πυρηνικής καταστροφής ή της υποβάθμισης της βίοςφαιρας. Αλλά κατά μια πιο ουσιαστική έννοια, ο ρόλος του ανθρώπου στη φύση απορρέει από το γεγονός ότι το είδος μας αποτελεί την πλουσιότερα

ανεπτυγμένη σφαίρα του είναι, που μέχρι τώρα εμφανίστηκε στην εξελικτική αυτοδημιουργία της γης.

Οικοκεντρισμός έναντι ανθρωποκεντρισμού και βιοκεντρισμού

Αυτό που πρεσβεύουμε δεν είναι ένας ανθρωποκεντρισμός που καθιστά τον άνθρωπο τελικό ή ακόμα και μοναδικό σκοπό της φύσης, ούτε ένας βιοκεντρισμός, που αγνοεί την εξελικτική ανάπτυξη για χάρη της βιολογικής ισότητας όλων των ειδών. Είναι μάλλον ένας οικοκεντρισμός, με την έννοια ότι απαιτεί από τον άνθρωπο να τοποθετήσει το δικό του καλό μες στο ευρύτερο πλαίσιο του πλανητικού καλού και να μετασχηματίσει τη λογική του σε πλανητική λογική. Όπως λέει ο Bookchin, «ο μεγαλύτερος ρόλος» της οικολογικής ηθικής είναι «να μας βοηθήσει να διακρίνουμε ποιες από τις πράξεις μας υπηρετούν την προώθηση της φυσικής εξέλιξης και ποιες την εμποδίζουν»[11].

Η ανθρώπινη κοινωνία θα πρέπει επομένως να αυτό- μετασχηματιστεί και να αυτο- ανανεωθεί, κάνοντας χρήση της οικολογικής λογικής, ώστε να αποτελέσει ένα κοινωνικό οικολογικό σύστημα μέσα σ' ένα φυσικό οικολογικό σύστημα. Θα πρέπει να θεωρηθεί «ένα οικοσύστημα που βασίζεται στην ενότητα —στη— διαφορά, τον αυθορμητισμό και τις μη ιεραρχικές σχέσεις»[12] [13]. Αυτό προϋποθέτει μια νέα οικολογική ευαισθησία που θα πρέπει να διεισδύσει σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής μας ύπαρξης. Μια τέτοια ευαισθησία αντιλαμβάνεται «την ισορροπία και την ακεραιότητα της βιόσφαιρας ως αυτοσκοπό». Ακόμα, αναγνωρίζει το εγγενές αγαθό της αυ- τοδημιουργικής πορείας (το Ταό ή «δρόμο») όλων των διαφορετικών όντων που μοιράζονται την πλανητική μας οικοκοινότητα.

Καθώς ο κυρίαρχος ιεραρχικός τρόπος σκέψης αντικαθίσταται από μια αντίληψη μη κυριαρχίας, αναδύεται «ένας νέος ανιμισμός, που σέβεται τα άλλα όντα γι' αυτό που είναι και ανταποκρίνεται ενεργά με τη μορφή μιας δημιουργικής, τρυφερής και αλληλέγγυας συμβίωσης»[14]. Η αμοιβαιότητα που απαντάται σε ολόκληρη τη φύση, βρίσκει την κορύφωσή της σε ένα σύστημα αξιών και αντιλήψεων που στηρίζεται στην αλληλοβοήθεια[15]. Αυτή η νέα ευαισθησία θα κατευθύνει τη διαδικασία της αναμόρφωσης που θα πρέπει να γίνει σε όλα τα επίπεδα, από τη φύση, ως την κοινότητα και το άτομο.

Η ανανέωση της φύσης είναι ίσως το πιο προφανές καθήκον για το οικολογικό κίνημα σήμερα. Σύμφωνα με την Κοινωνική Οικολογία, είναι αναγκαίο να δημιουργηθούν Οικοκοινότητες και οικοτεχνολογίες ικανές να αποκαταστήσουν την ισορροπία μεταξύ ανθρώπου και φύσης και να αντιστρέφουν την πορεία υποβάθμισης της βιόσφαιρας. Μια οικολογική κοινότητα δε θα επιχειρήσει να κυριαρχήσει το περιβάλλον της αλλά θα γίνει προσεκτικά ένα αναπόσπαστο τμήμα του οικοσυστήματός του. Αντί να διαιωνίσει το σύστημα της μανιακής, ανεξέλεγκτης παραγωγής και κα-

τανάλωσης, η κοινότητα θα ασκήσει την πραγματική οικονομία, την προσεκτική τήρηση και εφαρμογή των «νόμων του οίκου». Ο βαθμός, κατά τον οποίο οι άνθρωποι θα ασκήσουν μια επιθυμητή επιρροή στο οικοσύστημα, θα πρέπει να καθορίζεται μόνο μετά από μια λεπτομερή ανάλυση των ικανοτήτων μας να δράσουμε εν ονόματι της φύσης, και των αρνητικών επιπτώσεων της διαταραχής που προκαλούμε στη φυσική ισορροπία.

Η κοινωνική αρμονία προϋπόθεση της αρμονίας με τη φύση

Προϋπόθεση για την επίτευξη της αρμονίας με τη φύση είναι η επίτευξη της αρμονίας και της ισορροπίας μέσα στην ίδια την κοινωνία. Η μηχανιστική οργάνωση, που βασίζεται στην πολιτική και οικονομική δύναμη, θα πρέπει να αντικατασταθεί από μια οργανική κοινότητα, που ρυθμίζεται από κοινές οικολογικές αξίες και από την αφοσίωση στην κοινή ζωή. Η «κοινωνία της μετα-σπάνεως», που υποστηρίζει ο Bookchin, δεν υπερβαίνει το «βασιλείο της ανάγκης» μέσω της γιγάντιας ανάπτυξης της παραγωγής και της κατανάλωσης εμπορευμάτων. Ούτε με την πιο «δίκαιη» κατανομή των υπαρχόντων υλικών αγαθών στις «μάζες». Μια κοινωνία δεν καταπολεμά τον εθισμό στις βλαβερές ουσίες, διανέμοντας δίκαια ολόένα και μεγαλύτερες δόσεις σε κάθε πολίτη.

Η οικοκοινότητα θα πρέπει μάλλον να φθάσει στην αφθονία μέσα από μια κριτική ανάλυση και ανασχεδιασμό του συστήματος των αναγκών της. Η ανάπτυξη μιας οικολογικής ευαισθησίας θα δημιουργήσει την επίγνωση της σπουδαιότητας του πολιτισμικού και πνευματικού πλούτου: αυτού ο οποίος πηγάζει από τις στενές ανθρώπινες σχέσεις, από την αισθητική απόλαυση, από την ανάπτυξη των ποικίλων ανθρώπινων δυνατοτήτων, από τον αυθορμητισμό, το παιχνίδι και κάθε άλλη δραστηριότητα που ξεφεύγει από την ασφυκτική λαβή του παραγωγικού και καταναλωτικού ορθολογισμού.

Η οικοκοινότητα θα αναζητήσει τη μεγαλύτερη απλότητα και θα απορρίψει τα παραπλανητικά και απάνθρωπα οικονομικά, τεχνικά και πολιτικά συστήματα που κυριαρχούν στις μαζικές κοινωνίες. Θα δώσει ιδιαίτερη αξία στην πολυπλοκότητα της ανεπτυγμένης προσωπικότητας, της λεπτής δεξιοτεχνίας, της πειθαρχημένης ευφυΐας, της απελευθερωμένης φαντασίας. Με λίγα λόγια, ο μεγαλύτερος πλούτος μιας οικοκοινότητας θα είναι η άνθιση μιας εξαιρετικά περίτεχνης ελευθεριακής και κοινοτικής κουλτούρας.

Οι κοινωνικές μορφές που θα αναδυθούν από έναν τέτοιο πολιτισμό θα περιλαμβάνουν καθ' εαυτές το οικολογικό ιδεώδες της ενότητας —στη— διαφορά. Θεμελιώδης μονάδα θα είναι η τοπική κοινότητα, η οποία στηρίζεται σε συνεργατικούς θεσμούς σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής: Συνεταιρισμοί αλληλοβοήθειας για τη φροντίδα των παιδιών και την εκπαίδευση, για την παραγωγή και την κατανομή, για την πολιτισμική δημιουργία, το παιχνίδι και τη διασκέδαση, τη σκέψη και την πνευματική αναζωογόνηση. Η οργάνωση δεν θα βασίζεται στις απαιτήσεις της εξουσίας αλλά στην αυτοπραγμάτωση του ατόμου ως ελεύθερου κοινωνικού όντος.

Ένας τέτοιος μετασχηματισμός απαιτεί τεράστιες αλλαγές στην αντίληψή μας για «την πολιτική». Όπως λέει ο Bookchin, «η κοινωνία, με την έννοια ενός διαφοροποιημένου και αυτό-αναπτυσσόμενου οικοσυστήματος, βασισμένου στη συμπληρωματικότητα, θέτει μια τελείως διαφορετική έννοια της πολιτικής», η οποία τονίζει «την ανθρώπινη κλίμακα, την αποκέντρωση, την έλλειψη ιεραρχίας, τον κοινοτισμό και την άμεση αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτών»[16]. Η ιδανική μέθοδος λήψης αποφάσεων είναι η ομοφωνία, πράγμα που συνεπάγεται ένα αποτέλεσμα βασισμένο στην πλήρη αναγνώριση της αξίας και των ικανοτήτων όλων όσων συμμετέχουν στη διαδικασία. Στο βαθμό που η ομοφωνία δεν είναι δυνατή, θα πρέπει να εφαρμόζονται οι πιο συμμετοχικές μορφές δημοκρατίας, εάν στόχος είναι η σύνθεση στην πράξη των αξιών της ελευθερίας και της κοινότητας. Η ανώτερη εξουσία θα πρέπει να παραμένει στο επίπεδο της τοπικής κοινότητας — το επίπεδο της καθημερινής ζωής.

Γι' αυτό το λόγο, μια πολιτική μορφή ζωτικής σημασίας είναι η συνέλευση πόλης ή γειτονιάς. Η συνέλευση αυτή προσφέρει στους πολίτες μια αρένα όπου θα διαμορφωθούν δημόσια οι ανάγκες και οι επιδιώξεις τους. Δημιουργεί ένα πεδίο, όπου μπορεί να αναπτυχθεί και να ασκηθεί στην πράξη η αληθινή ιδιότητα του πολίτη. Μολονότι, βέβαια η οικολογική ευαισθησία και η οικολογική παιδεία μπορούν να ανθίσουν μέσα από μια ποικιλία συγγενικών ομάδων, όπως είναι οι κοπερατίβες, κολεκτίβες και ενώσεις, εντούτοις η συνέλευση της κοινότητας δημιουργεί μια αγορά, όπου αυτή η πολλαπλότητα μπορεί να ενοποιηθεί και να συντονιστεί, επιτρέποντας σε κάθε πολίτη να σχηματίσει μια σαφή αντίληψη για το καλό ολόκληρης της κοινότητας.

Ο Martin Buber έγραψε ότι «ολόκληρη η μοίρα του ανθρώπινου γένους» εξαρτάται από το αν θα υπάρξει η όχι «η αναβίωση της κοινότητας»[17]. Αντιλήφθηκε σαφέστατα ότι για να μπορέσει ο κόσμος να ξεφύγει από την αυτοκαταστροφική του πορεία, θα πρέπει να μετασχηματιστεί σε μια παγκόσμια κοινότητα. Και μια τέτοια κοινότητα, όπως λέει, μπορεί να συνίσταται μόνο από «μια κοινότητα κοινοτήτων». Αν τα ανθρώπινα πλάσματα δε μπορέσουν να αναπτύξουν μια βαθιά συναίσθηση της κοινότητας, αν δηλαδή δε γίνουν κοινοτικά όντα, μέσα από την πρακτική εμπειρία της ζωής σε μια αυθεντική κοινότητα φίλων και γειτόνων, τότε τα απύθμενα χάσματα που μας χωρίζουν τον έναν από τον άλλον δε θα γεφυρωθούν ποτέ.

Ατομική ιδιαιτερότητα και κοινωνική ύπαρξη

Μια τέτοια δυνατότητα βασίζεται στην ανανέωση του πιο προσωπικού επιπέδου: του ίδιου μας του εαυτού. Όπως λέει ο Bookchin, η Κοινωνική Οικολογία θεωρεί το εγώ ως μια αρμονική σύνθεση λογικής, πάθους και φαντασίας. Η ιεραρχική εξουσία ανέκαθεν ο!παίτησε την καταπίεση πολλών πλευρών του εαυτού μας. Ήδη από την εποχή της Οδύσσειας, βλέπουμε τον Οδυσσέα, το υποδειγματικό πρότυπο του πολιτισμένου ανθρώπου, να συντρίβεται από μορφές όπως η Κίρκη, οι Σειρήνες, οι Λωτοφάγοι, η Σκύλλα

και η Χάρυβδη και ούτω καθ' εξής¹ μορφές που συμβολίζουν τις δυνάμεις της φύσης, του πόθου, του θηλυκού, του πρωτόγονου, του υποσυνείδητου. Και στον Πλάτωνα, τον πρώτο μεγάλο ιδεολόγο της κυριαρχίας, η πολιτισμένη ορθολογικότητα εξυμνείται ως η μόνη πραγματικά ανθρώπινη πλευρά της ψυχής— ενώ ο πόθος αμαυρώνεται σαν «ένα τέρας με πολλά κεφάλια», που μας καταστρέφει και μας καταβροχθίζει όλους.

Η Κοινωνική Οικολογία υποστηρίζει το ιδανικό ενός πολύπλευρου εγώ, που οι διαφορετικές όψεις του μπορούν να επιτύχουν μια συμβατή ανάμεσά τους ανάπτυξη. Το εγώ θεωρείται ως ένα οργανικό όλον, αλλά και ως ένα όλον σε συνεχή διαδικασία αυτο-μετασχηματισμού και αυθυπέμβασης. Ο μύθος του εγώ ως πεπερασμένου όλου, ως ιεραρχικού συστήματος με «κυρίαρχο τμήμα», είναι ένα αποκύημα που έχει σκοπό να διευκολύνει την προσαρμογή στα συστήματα εξουσίας. Το εγώ, από τη μια μεριά, περιέχει τον ιδιαίτερό του χαρακτήρα: το δικό του εσωτερικό τέλος, την προσπάθεια προς ένα καλό, που κατά μεγάλο μέρος απορρέει από την ίδια του τη φύση. Από την άλλη, όμως μεριά, η φύση αυτού του καλού και η πορεία προς αυτό είναι αδιανόητη χωρίς τη διαλεκτική αλληλεπίδραση με τους άλλους ανθρώπους, με την κοινότητα και με την υπόλοιπη φύση. Στόχος επομένως είναι η μεγιστοποίηση τόσο της ατομικής ιδιαιτερότητας όσο και της κοινωνικής ύπαρξης.

Αυτή η αντίληψη για το εγώ και την κοινωνία δε δέχεται το μύθο, ότι όλη η ένταση και οι συγκρούσεις μπορούν ποτέ να εξαφανιστούν ως δια μαγείας. Πράγματι, η πλάνη αυτή χαρακτηρίζει περισσότερο τις αντιδραστικές ψυχολογίες της «προσαρμογής». Αντίθετα, θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η προσωπική εξέλιξη επιτυγχάνεται μόνο μέσω της διαλεκτικής δράσης εντός του εγώ μας, καθώς και μεταξύ του εγώ και των άλλων. Οι αμοιβαίες σχέσεις ανάμεσα στο λόγο, το πάθος και τη φαντασία θα είναι πάντα δυναμικές και θα τείνουν σε αντιθέσεις. Αναγνωρίζοντας την αναπόφευκτη πολλαπλότητα του εαυτού, η Κοινωνική Οικολογία ακολουθεί την παράδοση του μεγάλου ουτοπιστή φιλοσόφου Φουριέ, που μας εξόρκιζε ποτέ να μην αρνούμαστε ή να καταπιέζουμε το ετερόκλητο πλήθος των ανθρώπινων παθών και ενδιαφερόντων. Αντίθετα, όλα θα πρέπει να αναγνωρίζονται, να επιβεβαιώνονται και να εναρμονίζονται μεταξύ τους όσο περισσότερο γίνεται — έτσι ώστε ο εαυτός μας να καταστεί μια τόσο πολυσύνθετη ενότητα —στη— διαφορά όσο και η κοινότητα και η φύση.

Ο Bookchin είπε πολύ σωστά ότι η δημιουργία μιας αληθινής οικολογικής κοινότητας είναι πάνω απ' όλα ένα έργο τέχνης. Με το ίδιο πνεύμα μπορούμε να πούμε ότι η δημιουργία του οργανικού εαυτού, της περίπλοκης ενότητας της πολλαπλότητας είναι το πιο εξαισίο έργο τέχνης που ανέλαβε ποτέ η ανθρωπότητα και η φύση.

Σημειώσεις:

* (Υποσημ.) στο πρωτότυπο, directiveness: «η ιδιότητα του κατευθύνεσθαι προς».

[1] *Renewing the Earth*, Green Print, 1990.

[2] Ο John Clark είναι καθηγητής φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Λογιόλα της Ν. Ορλεάνης (ΗΠΑ). Διδάσκει επίσης στο Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικολογίας στο Βερμόντ (ΗΠΑ) και είναι συγγραφέας πολλών βιβλίων, μεταξύ των οποίων το *Max Stirner's egoism*, *The philosophical anarchism of William Godwin*, *Environmental Philosophy*. Μέλος των New Orleans Greens και του Co-operative Development Centre.

[3] Murray Bookchin, *The Ecology of Freedom; The Emergence and Dissolution of Hierarchy* (Πόλο Αλτο, CA: Cheshire Books, 1981),

[4] Murray Bookchin, «Radical Social Ecology», *Harbinger*, No 3, σελ. 35.

[5] Βλ. John Clark, *The Anarchist Moment: Reflections on Culture, Nature, and Power* (Μόντρεαλ: Black Rose Books, 1984), Κεφ. 7.

[6] Murray Bookchin, «Toward a Philosophy of Nature». Στο: Michael Tobias(εκδ.), *Deep Ecology* (Σαν Ντιέγκο, Καλιφόρνια: Avant Books, 1984), σελ. 229.

[7] Bookchin, «Radical Social Ecology», *Harbinger* No 3, σελ. 30.

[8] Murray Bookchin, «The Radicalization of Nature», *crio Comment* (Ιουλίου 1984), σελ. 7.

[9] σελ. 6.

[10] Murray Bookchin, «Toward a Philosophy of Nature», σελ. 230.

[11] Murray Bookchin, *The Ecology of Freedom*, σελ. 342.

[12] Murray Bookchin, *Toward an Ecological Society* (Μόντρεαλ: Black Rose Books, 1980), σελ. 69.

[13] Ως άνω, σελ. 59.

[14] Ως άνω, σελ. 26B.

[15] Murray Bookchin, «The Radicalization of Nature», σελ. 15.

[16] Murray Bookchin, Radical Social Ecology, Harbinger, No 3, σελ. 33.

[17] Martin Buber, Paths in Utopia (Βοστώνη: Beacon Press, 1955), σελ. 136.

Αναδημοσίευση από: <https://autonomidrasi.com>